HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

המס מבטל ליה. להאי פקח לגבי חלון ומציע ליה מכותל עמעו הלכך הוי מוסיף אבל סדין מן סהדי דלמ מבטיל ליה לגבי סוכה ומפיו ליטלו הלכך לא פשיטא לרבי אליעזר דליהוי מוסיף: **אילן אלא מפי השמועה.** בתמיה: **הוקקמוני.** כלומר מזקיקוני לומר דבר כו' מגיד לכם את מדותי וזו אחת מהן: **שיהא חולין.** דברי הבאי ושמוס כלומר מה שמפק בידי לא מפני ג) (שהרואה) בכל אלה ואי אפשר שאמרו רבותי דבר בציע הסדרם ולא שמעתיו לא אומר שכך היא מדתי: **בלא שורה.** בלא גירפא שהיה הולך ומשנה

תמיד: חוץ מערבי פסחים. מפני עצמיה. פסחיה ומפני המיעוקת שלא יבנו כך מפורש בפסחים (דף קט.): **וערבי יום הכפורים.** שלריך לאכול מבעוד יום: **משנה.** (ה) כגון משנה ובריימתא של שלה סדרים: **גמרא.** זו היא סברת שהיו התנאים המרחיבים מדקדקים בדברי הרחשונים המסומים לפרשה וליתן בהן טעם כמו שעשו האומרים אחר התנאים שפירשו דברי התנאים שלפניהן וקבעו בהן גמרא ואותו דיוקא שבימי התנאי נקרא חס"ש ו): **כלומר.** הלכה למשה מסיני כגון גוד ולבוד ודופן עקומה שיעורין ז) חלילין מחילין עשר נטיעות ערבה וניסוך המים: **דקדוקי סופרים.** ריבויי אותיות שבאין לדרוש בהן ריבויי ומעוטים כגון האומרת להוליא הנשים שלדקדק הסורה בלשונה לכתוב אות יתירה ללמד: **דקדוקי סופרים.** שהוסיפו לדקדק אחר מעשה הברייות ולהממיד ולעשות סייג ושונים לסורה וגזרו גזרות להרחיק את האדם מן העבירה ולכוונתה בבכורות (ד' ג:) גר הבא לקבל סורה עליו סוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו כ' יוסי אומר אפילו דקדוק של דקדוק סופרים: **קנים וחמורים.** דברים הלמדין בק"ו שניתנו לדון מעצמן לכל אדם ולא פירשו בלוס בפיני: **וגזרות שוות.** דברים הלמדין בג"ש: **תקופות.** מהבן היולך תמה ולבנה: **וגימטריאות.** דברים הלמדין בלשון גימטריא כגון (ירמיה לה) שם"ך בגל בע"ת ב"ש בסדיס (שם נא) לב קמי בע"ת ב"ש שהלה מנין (לקמן ד' נב:) בע"ט ב"ח וכן לפי מנין האותיות כגון שהם גזירות שלשים יום (גיר ד' ה.) מקדום שיהיה יסי"ה בגימטריא שלשים הוי: **שיהא מלאכי השרת שיהא שרוים שיהא דקלים.** לא ידענא מאי היא ו): **משנה כוכבין ומשנה שועלים.** שיהו קדמונים לתת אחמלא לתולכתה ותולין חותן בכוכבים וכשועלים כגון (סנהדרין לט.) מחזני לדק חבות לכלו בוסר: **חויה דאביי ורבא.** כל מיבעי' להו לאחדי ורבא הוה משפקא להו וכבולן נתן את לבו ונתן בהן טעם ובימי אמוראים נשתכחו: **נשרף.** שהיו מלאכי השרת מתקנין סביביו לשמוע דברי תורה מפיו: **מתני' משה רואה.** בתמיה: **נשים ועבדים.** מפרש בגמרא: **גמ' לאוזרה.** בבני ישראל יעשו בסוכות: **לוזרה זה לוזרה.** מי הוה בתיב הוי מסמע כל מולדות ישראל אנשים ונשים: **בשיב לאוזרה.** מיומן שבאוזרתם להוליא את הנשים: **נרבות את הקטנים.** לקמן במיון מתניתא עלה: **בעיוני.** יום הכפורים דכתיב (ויקרא מג) תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו באוזרה והגר אלמא ה' לרבויי אתא: **אמר רבה בלבאה ניהו ואממיניהו רבנן אקראי.** הנך תרי מילי ליכא למידרשינהו לתרוייהו מקראי דאם זו ה' לרבות אף זו ה' לרבות ואם זו למעט אף זו למעט על פי הלכה שנאמרה למשה מסיני באחד מהן לחילוף נאמרו שני דברים הללו זו לחיוב וזו לפטור ואחד מהן מיייהו לאו ממשמעותא אלא רבנן אממיניהו מקראי אחד מהן ממשמעותא ואחד אתמיני בעלמא דאלו קרא חילופי משמע ולמילתא אחריתי אתא: ס"ג **כי קרא וכי הלבאה ואו אמר לי קרא אמר לי הלבאה.** כי קרא כי מיייהו ממשמעותא דקרא דאלו קרא חילופי משמע אלא מהלכתא הוא דאתמר ואו אמר לי קרא אמר לי הלבאה לא בסוכה לפטור ולא בעיוני לחיוב: **נשים פטורות.** בפ"ק דקדושין (ד' לד.) מפרש: **ויום הכפורים.** לא תעשה הוא וכרת הוא וכל מלות לא תעשה בין זמן גרמא בין לא זמן גרמא נפקא לן בקדושין (ד' לה.) מדבר יהודה אחייבות אמר

בשביל קטן. דקביעה ליה לשמעי קטן אלרין לאמו חייב בסוכה (שם).

כל עוף שפורח עליו מיד נשרף. שהדברים שאמים כאתיאתם נפשיט שאתה מוכה בחם וכעין זה מלינו במדרש בעובדא דרבי אליעזר ולבי יהושע שהיו מסובין בסעודה וליהטה האש בסביבותם:

הלכתא נינהו. הלכתא היא גרסינן לשון יחיד דאמרי מיניהו הלכתא ומו לא וברים בעות כותים (גיטין דף נב.). גבי מין לי אלא אחה נקט לשון רבים לפי שמסופק על שניהם אי מיניהו הלכתא:

השוה

התם הוא דמבטל אבל הכא דלא מבטל לא ת"ר מעשה ברבי אליעזר ששבת בגליל העליון ושאלוהו שלשים הלכות בהלכות סוכה שתים עשרה אמר להם שמעתי שמונה עשר אמר להם לא שמעתי ר' יוסי בר' יהודה אומר חילוף הדברים שמונה עשר אמר להם שמעתי שתים עשרה אמר להם לא שמעתי אמרו לו כל דבריך אינן אלא מפי השמועה אמר להם הזקקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי ו)מימי לא קדמני אדם בבית המדרש ח)ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי ט)חולין ולא אמרתי דבר י)שלא שמעתי מפי רבי מעולם אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי מימיו לא שח שיחת חולין יא)ולא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין ולא קדמו אדם בבית המדרש ולא ישן בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי יב)ולא הרהר במבואות המטונפות ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא ולא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ושונה ולא פתח אדם דלת לתלמידיו אלא הוא בעצמו ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם יג)ולא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש יד)חוץ מערבי פסחים וערבי יום הכפורים וכן היה ר' אליעזר תלמידו נוהג אחריו תנו רבנן טו)שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן שלשים מהן ראוים שתשרה עליהן שכינה ז)כמשה רבינו ושלשים מהן ראוים שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון עשרים בינונים גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה יז)גמרא הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים קלים וחמורים וגזרות שוות תקופות וגימטריאות שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים יח)ושיחת דקלים משלות קובסין משלות שועלים דבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הויות דאביי ורבא לקיים מה שנאמר יט)להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא וכי מאחר שקטן שבכולן כך גדול שבכולן על אחת כמה וכמה אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף: **מתני'** כ)מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית כ"ש פוסלין וב"ה מכשירין אמרו להם ב"ה לב"ש לא כך היה מעשה שהלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה לבקר את רבי יוחנן בן החורנית ומצאוהו שהיה יושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ולא אמרו לו דבר אמרו להם ב"ש כא)משם ראיה אף הם אמרו לו אם כן היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך כב)נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה כג)חקטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה מעשה כד)וילדה בלתו של שמאי הזקן ופיחת את המעזיבה וסיכך על גבי המטה בשביל קטן: **גמ'** מה"מ דת"ר אזרח זה אזרח מ)2האזרח להוציא את הנשים כ)כל לרבות את הקטנים אמר מר האזרח להוציא את הנשים למימרא דאזרח בין נשים בין גברי משמע והתניא האזרח לרבות את הנשים האזרחיות שחייבות בעינוי אלמא אזרח גברי משמע אמר רבה הלכתא נינהו ואסמכינהו רבנן אקראי הי קרא והי הלכתא ותו קרא למה לי הלכתא למה לי הא סוכה מצות עשה שהזמן גרמא וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות כו) יום הכפורים מדרב יהודה אמר רב נפקא דאמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי רבי ישמעאל אמר קרא 3איש או אשה

היו ומכוונות ביד רבן יוחנן בן זכאי, ג) וכך היו מתעסקין בהן. **מתני'** מי שהיה ראשו ורובו בסוכה כו'. **נשים ועבדים וקטנים פטורים** כו'. מנא לן שהנשים פטורות, דתנו רבנן, אזרח, תיכיי אומר אזרח בין איש בין אשה, האזרח, להוציא את הנשים. ואקשינן למימרא דאזרח בין איש ובין אשה משמע, והתניא בעינן [יום] הכיפורים האזרח לרבות הנשים האזרחיות לענוי, אלמא אי לאו דמרבי להן לנשים מהאזרח מתוספת ה"י, אזרח גברי משמע נשי לא משמע. ומשני רבה הלכתא היא ואסמכוה אקרא, כלומר אחד קרא וחזרה הלכתא. ואמרינן איזו היא קרא ואיזו היא הלכתא, ותו בהא תרתי בסוכה שהנשים פטורות וביום הכיפורים שהנשים חייבות, אין צריכות לא קרא ולא הלכתא. ישיבת סוכה מצות עשה שהזמן גרמא הוא, וקיימא לן כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, אי יום הכיפורים נפקא לן מהא דכתיב איש או אשה כי יעשו מכל חטאת,

ד) מגילה כז:, ה) ויומא יט:, ו) [לעיל כז:], ז) פסחים קט. ע"ש שהוא ר"ש, ח) [נכ"ל], ט) [עי' סנהדרין יא. ומה שנדפס שם בגליון בשם רש"ל למוקח זה], י) [נכ"ל], יא) [נכ"ל: תלמוד], יב) [נכתב שם בכתב העתיק ענין נפלא ע"ש], יג) ברכות יא. עירובין יג: [לעיל ג. ז:], יד) [שבת כט: וש"נ], טו) ערכין ג: [עירובין פג.], טז) יומא טו., יז) [קדושין לד.], יח) [נ"ל שלא נזכרו], יט) נכ"ל: תלמוד, כ) [לעיל ה: ולקמן לד.], כא) ער' בערוך ערך קם פירוש ע"ו, כב) [עובדה זו מכאן ומופקות מגיגה טו. ד"ה שוכו וכו' בשם הירושלמי ע"ש],

תורה אור השלם

1. לְהַנְחִיל אֹהֲבַי יֵשׁ וְאֹצְרֹתֵיהֶם אֲמַלֵּא:
משלי ח כא

2. בְּסֻכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת:
ויקרא כג מב

3. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטֹּאת הָאָדָם לִמְעֹל מַעַל בַּיהוָה וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא:
במדבר ה ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' נשים פטורות ויום הכפורים: (ב) רש"י ד"ה משנה כגון. נ"ב והרמב"ם בפ"ו ה"ל דף קלד סהלכ' בניינה זו בניאור יומר מפרש"י כאן:

גליון הש"ס

גמ' כל לרבות את הקטנים. עיין פסחים דף מג ע"ב תוס' ד"ה מאן שמעת:

מוסף רש"י

חוץ מערבי פסחים. כלי שיש המיוקות ניוס ולא בלילה בשעת הגלה (פסחים קט). **ראויים שתשרה עליהן שכינה.** שלא שעון הדור גוסס ואין הדור לתלוי לכך (רשב"ם ב"ב קלד.). **שתעמוד להם חמה כיהושע.** ולמשה נמי עמדה חמה דכתיב לן במס' ע"ז (כה.) אחל אחל, שלא משום לתלן אחל מופיע כל כך כמשה שלמן ביהושע (ב"ב שם). גמרא. סברת המשניות כעין שאנו מפרשין עליהן לא שנו כו' אלא מקומי מתקרא כו' (שם). **הלכות.** הלכה למשה מסיני (שם). ואגדות. מדרשי פסוק כגון ונתומתם ובכתמים רבה ויקרא רבה (שם). דקדוקי תורה. וי"ו דוחה לכם כתמה (ויקרא יח) למרבינן מיניה מ"ס הסדן (שם). ודקדוקי סופרים. כגון גזירות שגזרו חכמים שלא יבא לידי ליכור תורה (שם). **קלים וחמורים.** שלמם דן מעלמו (שם). וגזרות שוות. כגון יליף קיסה קיסה משלה עפרון (שם). עי' קדושין ב:). **תקופות.** מולד הלבנה (ב"ב שם). **וגימטריאות. מלאכי השרת.** לסמציעם (ב"ב שם). **ושיחת שדים.** ושיחת דקלים (שם). לסמציעם נפקא לן מהזרח בסוכה כו'. **נשים ועבדים וקטנים פטורים כו'.** נשים ועבדים דלא מיתרבו מקרא דהזרח, להוציא את הנשים. אבל אם שאינו תלוי, אבל הכא דלא מבטל ליה לסדין אימא לא תיבטל, נמצא הדבר ספק, וכן שאלו שלשים הלכות את ר' אליעזר בענין סוכה, י"ב השיב להן, י"ח אמר להן לא שמעתי. אמרו לו כל דבריך אינן אלא מפי השמועה. אמר להן הזקקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי. שהיה נוהג ר' אליעזר כמנהג רבן יוחנן בן זכאי בכל אלו. והיה עוד רבן יוחנן בן זכאי נוהג, לא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולא מצאו אדם יושב דומם אלא שונה, ולא פתח אדם דלת לתלמידים אלא הוא, מכלל שהיה משפים ומקדים, ולא אמר הגיע זמן לצאת מבית המדרש חוץ מערבי שבתות וימים טובים. ת"ר פ' תלמידים היו לו להלל הזקן, ל' מהן ראוין שתשרה שכינה עליהן כמשה רבינו, ול' מהן שתעמוד להן חמה כיהושע בן נון, ועשרים בינוניים. הגדול שבכולם יונתן בן עוזיאל, אמרו עליו על כל עוף שפורח עליו באויר בשעה שהיה עוסק בתורה מיד נשרף, כלומר זיו השכינה היה במושבו. קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא, משנה, תלמוד, הלכות, ואגדות, דקדוקי תורה, ודקדוקי סופרים, קלין וחמורין, וגזירה שוה, תקופות, וגימטריא, שיחת מלאכים, ושיחת שדים, ושיחת דקלים, משלות שועלין, משלות כובסין, דבר גדול מעשה מרכבה, דבר קטן הויא דאביי ורבא, פי הקושיות שהיו נושאין ונותנין בה עכשיו אביי ורבא, פשוטות וסדורות

נד א מיי' פ"ד מהל' ת"ת הלכה ט טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף טז:
נה ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו ושם סעיף כה בהג"ה:
נו ג מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה כה:
נז ד מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה ד טוש"ע ס"א סי' פה סעיף ג ושו"ע י"ד סי' רמו סעיף כו בהג"ה:
נח ה (מיי' פ"ו מהל' מלה) סמג עשין מץ טוש"ע ס"א סי' תעב סעיף ה:
נט ו מיי' פ"ו מהלכות סוכה הלכה ח סמג עשין מג טוש"ע ס"א סי' תלד סעיף ד:
ם ז מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע ס"א סי' תרמ סעיף ה:
סא ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

רבינו חננאל

דילמא התם משום דמבטל ליה לפקק החלון קא אסר את שאינו תלוי, אבל הכא דלא מבטל ליה לסדין אימא לא תיבטל, נמצא הדבר ספק, וכן שאלו שלשים הלכות את ר' אליעזר בענין סוכה, י"ב השיב להן, י"ח אמר להן לא שמעתי. אמרו לו כל דבריך אינן אלא מפי השמועה. אמר להן הזקקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי. שהיה נוהג ר' אליעזר כמנהג רבן יוחנן בן זכאי בכל אלו. והיה עוד רבן יוחנן בן זכאי נוהג, לא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולא מצאו אדם יושב דומם אלא שונה, ולא פתח אדם דלת לתלמידים אלא הוא, מכלל שהיה משפים ומקדים, ולא אמר הגיע זמן לצאת מבית המדרש חוץ מערבי שבתות וימים טובים. ת"ר פ' תלמידים היו לו להלל הזקן, ל' מהן ראוין שתשרה שכינה עליהן כמשה רבינו, ול' מהן שתעמוד להן חמה כיהושע בן נון, ועשרים בינוניים. הגדול שבכולם יונתן בן עוזיאל, אמרו עליו על כל עוף שפורח עליו באויר בשעה שהיה עוסק בתורה מיד נשרף, כלומר זיו השכינה היה במושבו. קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא, משנה, תלמוד, הלכות, ואגדות, דקדוקי תורה, ודקדוקי סופרים, קלין וחמורין, וגזירה שוה, תקופות, וגימטריא, שיחת מלאכים, ושיחת שדים, ושיחת דקלים, משלות שועלין, משלות כובסין, דבר גדול מעשה מרכבה, דבר קטן הויא דאביי ורבא, פי הקושיות שהיו נושאין ונותנין בה עכשיו אביי ורבא, פשוטות וסדורות

ז) אולי מוסף ואולי ל"ל ולפ"ז נשמטתו מהן וכן פרש"י ומימי המשלים נשמטתו.